

Un traballo interdisciplinar de educación intercultural

A experiencia do IES "Pedra da Auga" de Ponteareas

Descríbese a experiencia interdisciplinar de educación intercultural desenvolvida por 200 alumnos e alumnas do centro que se puxeron en contacto con algunhas destas sete linguas e culturas: portugués, catalán, euskara, caló, alemán, árabe e wolof.

XABIER PRADO
IES PEDRA DA AUGA
FELICIANO BARRERA, S/N
36860 PONTEAREAS
TLF. + FAX: 986-641017

Na sociedade actual, e falando de Dereitos Humanos, é de constatar que unha das razóns polas que as minorías, e sobre todo as inmigrantes, ven lesionados os seus dereitos máis elementais, é pola segregación á que se ven sometidos pola "maioría", que co medo froito do descoñecemento, reacciona ante os "outros" dun xeito defensivo, aprobando, en definitiva, tódalas medidas que se poidan tomar na súa contra.

Un xeito de loitar contra esta situación dende a escola, é propiciar na mesma un achegamento ao "Outro" dende unha perspectiva de igualdade humana subxacente a toda a filosofía dos dereitos humanos. Isto, ademais, permite preparar ao alumnado de centros "monoculturais" para a súa adaptación a un mundo crecentemente multicultural.

Nesta perspectiva, no IES "Pedra da Auga" de Ponteareas (Pontevedra) durante o curso 1995/96 levouse a cabo unha experiencia interdisciplinar de educación intercultural pola que, empregando unha unidade didáctica elaborada ao respecto por un profesor do devandito Centro, púxose en contacto a 200 alumnos e alumnas do ensino secundario con

algunha das sete linguas e culturas seguintes: portugués, catalán, euskara, caló, alemán, árabe e wolof do Senegal. A metodoloxía empregada foi a mesma para todas as linguas, o que propiciou o traballo en grupo e interdisciplinar.

A nosa experiencia

En primeiro lugar, durante o primeiro trimestre do curso, tiveron lugar reunións previas do profesorado para acordar un plano de traballo

© Manuel G. Vicente

© Manuel G. Vicente

conxunto, así como unha búsqueda de centros desas sete comunidades que quixeran colaborar connosco nesta experiencia.

A estes centros ofrecíase-lles a posibilidade de que os seus alumnos e alumnas recibisen na súa lingua textos breves escritos polo noso alumnado, aos que deberían responder e corrixir, converténdose así en profesores da súa lingua con respecto ao alumnado do noso Centro.

Isto, que supuxo unha forte motivación para eles e elas, axudou a que se animasen a participar.

Unha vez asegurados os contactos cos outros centros, e xa no 2º trimestre, acordamos un plano de actuación resumido no cadro que se achega con este documento. Neste plano, e de xeito secuenciado, especificamos as actividades que dende cada materia se deberían levar a cabo en todos os cursos na mesma semana, para asegurar un avance simultáneo. Isto veu dado pola característica particular de que en cada curso se fixeran sete grupos de alumnos e cada grupo escollera unha lingua de entre as traballadas.

Nun momento dado, os grupos xuntáronse por linguas en vez de por curso, co cal puideronse relacionar alumnos e alumnas de distintos cursos, pero que escolleran a mesma lingua. Con estes novos grupos efectuáronse audicións musicais das culturas escollidas, intercaladas coas cancións didácticas propias do método nesa mesma lingua. Ademais escoitaban nesa lingua unha canción coñecida previamente en galego.

O significado das palabras recoñéciano polo feito de que, paralelamente á audición, ían facendo os xestos correspondentes a cada palabra no idioma xestual internacional GESTUNO, xestos que aprenderían previamente nas aulas de linguas e de Educación Física, acompañando as cancións en lingua galega.

Despois desta sesión, cada grupo de alumnos/as dispuxo dunha valiosa información sobre a lingua elixida (60 palabras básicas e a colocación das mesmas na frase segundo a súa categoría gramatical).

Este coñecemento foi aplicado despois en todas as demais activi-

dades interdisciplinares, que incluían desde:

- a formación dunhas frases de presentación na lingua elixida (feito nas clases de Lingua),

- a realización de estudos bibliográficos sobre sociedades e medio ambiente (clases de Sociais e Naturais), culminados na elaboración dunhas cuestións sobre os devanditos aspectos,

- ata a elaboración de problemas matemáticos nas linguas elixidas, empregando o vocabulario traballado.

Os saúdos, cuestións e problemas matemáticos foron enviados por fax aos centros correspondentes de onde, posteriormente, recibiron:

- resposta aos seus saúdos,
- contestacións ás cuestións elaboradas (mediante o envío de materiais informativos sobre a súa cultura e medio ambiente, que constituíron despois valiosos materiais de aula)

- e resolución aos problemas matemáticos.

Todos estes intercambios foron posibles grazas á colaboración do profesorado de linguas estranxeiras.

Nas aulas de bacharelato, paralelamente, tiña lugar un traballo polo que, na materia de Música, o alumnado cantaba unha das cancións do método de contido pacifista, practicando o canon nas sete linguas e cunha danza común.

Na materia da Lingua e Literatura Española escolleron uns contos representativos de culturas diferentes (híndú, suahili, indonesio), contos que resumiron usando o vocabulario do método para posteriormente presentar en grupo e ante os restantes compañeiros e compañeiras do seguinte xeito: cada frase era dita en primeiro lugar en castelán ao tempo que unha alumna facía os xestos correspondentes en GESTUNO, e posteriormente outro compañeiro repetía a mesma frase na lingua elixida, manténdose o mesmo acompañamento xestual, co que se apreciaba a potencialidade do idioma xestual para servir como vínculo comunicativo entre linguas diferentes.

No terceiro trimestre e unha vez que o alumnado dispuxo xa dunha información elemental de tipo lingüístico, sociocultural e medioambiental sobre as comunidades elixidas, procedemos a organizar un encontro no noso Centro con invitados representantes das comunidades elixidas e que viviran perto da vila de Pontearreas.

Despois de diferentes xestións conseguimos a participación de:

- xogadores do Celta bascos e cataláns;
- xitanos de Pontearreas, vendedores ambulantes;
- adestrador brasileiro do equipo de fútbol local "Xuvenil";
- estudantes saharauis;
- suízo-alemana propietaria dun restaurante local;
- vendedores ambulantes do Senegal.

Na tarde do 16 de abril do 96 xuntamos o alumnado de novo por linguas e, en cada aula, recibiron ós invitados/as da comunidade correspondente acompañado dun profesor/a. Os alumnos saudáronos na súa lingua e agasalláronos con car-

tóns de benvida nos que escribían frases tamén na lingua do invitado, o que os sorprendeu gratamente e facilitou un clima cordial, no que durante unha hora estiveron respondendo as preguntas de todo tipo que o alumnado dos diferentes cursos prepararan previamente nas aulas das diversas materias.

A aceptación por parte do alumnado destes visitantes foi abrumadoramente positiva, conqueríndose así, ao noso entender, un dos principais obxectivos deste proxecto que foi o de derrubar no posíbel todas as barreiras de tipo lingüístico, cultural, social e físicas para achegar ao noso alumnado, nun clima de respecto mutuo, persoas de culturas diferentes para recoñecer ante todo e por si mesmos, a igualdade profunda dos seres humanos.

Ao remate desta hora de clase intercultural en sete aulas diferentes, tivo lugar no Ximnasio, como improvisado Salón de Actos, unha sesión conxunta de todo o alumnado con todos os invitados e invitadas na que, de novo, cadaquén

puido dialogar con calquera, iso si, coas condicións impostas pola dinámica de grande grupo.

Nesta sesión estiveron presentes diferentes medios de comunicación invitados polo Centro, que posteriormente deron noticia desta actividade na prensa escrita, na radio e máis na televisión.

Como resultado destas actividades tomamos a decisión de solicitar sermos incluídos no PEA (Plano de Escolas Asociadas) da UNESCO, o cal nos foi concedido dende París ao ano seguinte, despois de cubrir os trámites pertinentes.

Ao comezo do curso 96/97 atendemos á invitación do CEFO-COP de Vigo para organizar unhas Xornadas de Educación Para a Paz no noso Centro no primeiro trimestre. O equipo de profesores/as do IES "Pedra da Auga" asumiu a responsabilidade de elaborar un proxecto, contactar cos docentes que explicarían as súas experiencias, preparar unha presentación activa da nosa experiencia como Centro, aportar os medios materiais precisos, etc.

OBXECTIVOS XERAIS:

- A. Formarse unha imaxe axustada de si mesmo, das súas características e posibilidades, e desenvolver actividades dun xeito autónomo, valorando o esforzo e a superación das dificultades.
- B. Relacionarse con outras persoas e participar en actividades de grupo con actitudes solidarias e tolerantes.
- C. Coñecer e apreciar o patrimonio cultural e contribuír activamente á súa conservación e mellora.
- D. Coñecemento elemental da lingua e cultura dunha comunidade en contacto coa galega.
- E. Relación persoal ou epistolar cun membro desta comunidade, intercambiando textos elementais na súa lingua.
- F. Coñecemento elemental da lingua xestual intemacional Gestuno.

CONTIDOS DESENVOLVIDOS:

SOCIAIS: Inmigración.

LINGUA GALEGA: Introducción da linguaxe xestual.

LINGUA ESPAÑOLA: Sintaxe: partes da oración.

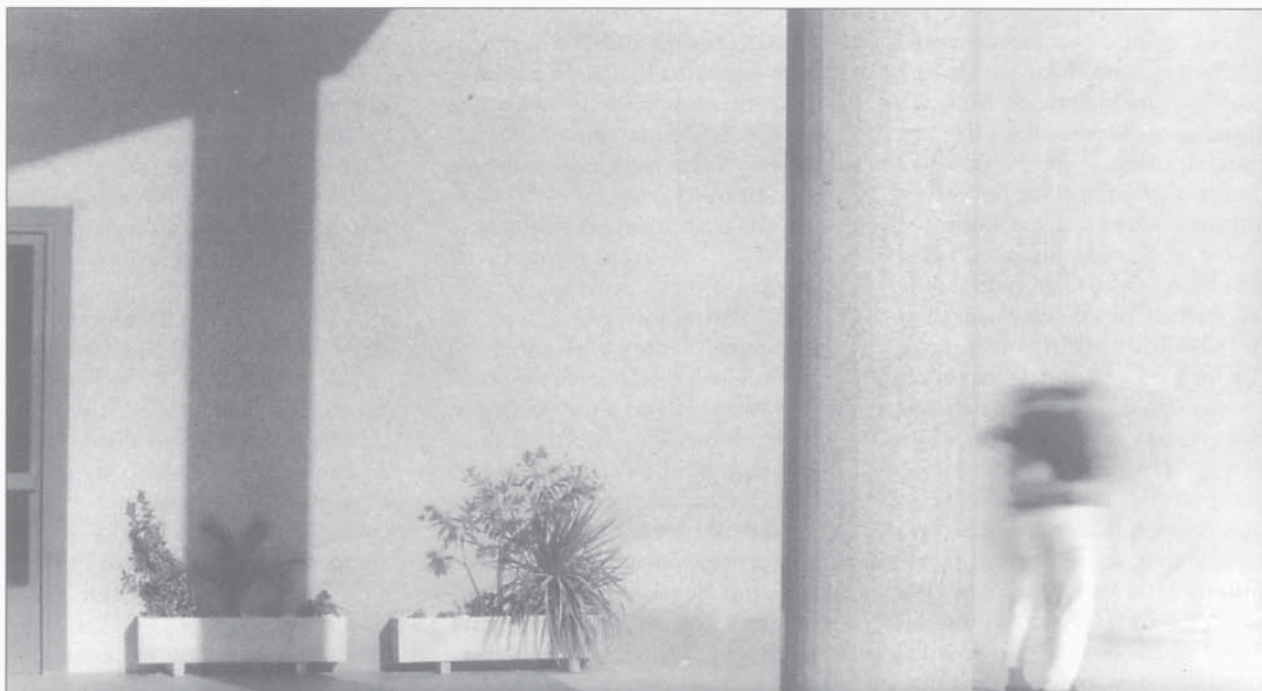
INGLÉS: Información das linguas do mundo.

EDUCACIÓN FÍSICA: Converter un xogo competitivo en cooperativo.

MÚSICA: Canción mensaxe pacifista.

CIENCIAS NATURAIS: Problemas medioambientais.

MATEMÁTICAS : Cálculos "per cápita" a partir de datos estatísticos e de poboación de diferentes países.

© Manuel G. Vicente

A estas Xomadas asistiron 50 profesores/as de centros de toda a comarca que quedaron maioritariamente satisfeitos do seu desenvolvemento.

No curso 96-97, o equipo de profesoras e profesores do Centro acordou, do mesmo xeito transversal, traballar o tema da coeducación, coa idea de, nun futuro, ser capaces de facer confluír a educación intercultural, a educación pola paz, a coeducación e a educación en valores nun amplo proxecto de carácter interdisciplinar e transversal.

Cómpre sinalar, tamén, que con posterioridade téñensenos outorgado sendos premios á innovación educativa da Xunta de Galicia por ditas actividades.

Coda

Como colofón, ó final de curso, cada grupo de alumnos/as recibiu na súa aula aos invitados/as do país ou comunidade correspondente acompañados dun profesor ou profesora, para preguntar directamente e aclarar as súas dúbidas.

Para rematar dun xeito lúdico esta actividade, fíxose unha xuntanza gastronómico-musical, na que puidemos disfrutar das varia-

das artes culinarias e rítmicas dos distintos países e comunidades.

A avaliación fíxose polo profesorado de cada área, con dous xeitos de avaliación diferentes:

1. Avaliación individual: o profesorado anotou as observacións feitas para cada alumno/a, ben durante as actividades, ben mediante probas específicas para iso. Valóranse tanto os contidos coma os procedementos e actitudes.

2. Avaliación do grupo: fíxose anotando observacións durante todo o desenvolvemento da actividade. Corresponden principalmente a observacións con respecto á actividade e ás ideas pacifistas e/ou cooperativas.

Asemade pediuse unha avaliación ó profesorado sobre a viabilidade do propio método para posibles melloras posteriores.

Segundo unha enquisa de avaliación, pasada ó alumnado, chegouse á conclusión dunha boa aceptación en xeral da experiencia, resultándolles moi atractivos os contactos directos coas outras culturas. Detectáronse tamén actitudes moi positivas á tolerancia, pervivindo actitudes machistas e de culto ós "mitos actuais", o que nos

levou á continuidade da actividade no curso seguinte, derivando o tema cara á coeducación.

No tocante ó profesorado, a valoración foi tan positiva que quixemos continuar co traballo no curso seguinte, coas correccións que xa se sinalaron.

O autor da proposta didáctica, en anos sucesivos, tense decantado polo fomento do emprego do idioma xestual internacional GESTUNO en tódolos ámbitos educativos, tanto dende unha perspectiva de didáctica lingüística (aprendizaxe de linguas, multilingüísmo), como dende a axuda á integración das persoas xordas que suporía o seu coñecemento e uso por parte das persoas oíntes, como, incluso, dende a posibilidade do seu emprego como ferramenta de comunicación internacional paralela, e polo tanto respectuosa con tódalas linguas, minoritarias ou non, posto que non compite con elas.

Esto engade unha perspectiva de Dereitos Lingüísticos ao anteriormente comentado, e ten sido levado como proposta a diversos foros educativos nacionais e internacionais, nos que ten sido acollida con interese.